

Politikai
röpiratok.

112.

112
917
EGYÉNI NÉZETEK

A NEMZETISÉGI KÉRDÉS

MEGOLDÁSA TÁRGYABAN.

VONATKOZÁSSAL AZ ORSZÁGGYÜLÉS NEMZETISÉGÜGYI ALBIZOTT-
SÁGÁNAK 1867. ÉVI JUN. 25-ÉN KELT TÖRVÉNYJAVASLATÁRA.

AJANLVA MINDAZOKNAK, KIK A NEMZETISÉGI KÉRDÉS TERMÉSZET-
SZERŰ MEGOLDÁSA IRÁNT ÉRDEKELTETNEK.

IRTA

THULL LIPÓT,

A „KRAJAN“ SZERKESZTŐJE.

9.

Ára 50 kr.

PEST,

A SZERZŐ TULAJDONA.

1867.

5

h

ELŐSZÓ.

A nemzetiségi kérdés évtizedek óta szorult lélekzésben tartja Magyarországot, valamint egész Ausztriát.

1849. évben alkotmányunkat nemzetiségi viszályok következtében veszítettük el, s a nemzetiségi kérdés még folyton vésszel fenyegeti alkotmányunkat, sőt egész állami lételünket és jövőnket.

Mindenki belátja, hogy ezen kérdésnek valami módon meg kell oldatnia, különben nem képzelhető alkotmányos szabadságunk háborítatlan fejlődése.

Azonban a nemzetiségi kérdés megoldásánál — nézetünk szerint — nagy hiba volna oly elemeket számba venni, hogy szerintük igazodjunk, melyeknek törekvési súlypontja a hazán kívül esik.

Ezen elemek kívánságait nem lehet kielégíteni, mert azoknak nem is a nemzetiségi kérdés megoldása, hanem inkább annak kibonthatlan összezavarása áll érdekükben.

Ezen elemeket tehát, mint segédtevézőket, nem lehet számításba venni.

Ellenben igenis számításba kell venni a hazában lakó külön nemzetiségek fölébredt öntudatát, s a mennyire lehetséges, méltányos igényeiknek teljesítését megelőzőleg kell eszközölni, nem pedig azt a különben várható jövő küzdelmek eredményétől föltételezni.

A hazafiui kötelesség mindenkitől megkívánja, hogy a mennyiben a nemzetiségi kérdést illetőleg, az eszmék tisztázásához járulni, magát hivatva érzi, legjobb tehetsége szerint hozzá is járuljon.

Ezen kötelesség tudata szolgált alulirotnak is
ösztönül arra, hogy szerény nézeteit a nemzetiségi kér-
dés tárgyában közzé tegye.

A jelen irat több évi gondolkodás és tanulmányo-
zás eredménye, a szőnyegen levő nagy fontosságu
kérdés lehető megoldását illetőleg.

Midőn azt a t. közönség birálata alá bocsátom,
azon reményben teszem, hogy ha a t. olvasó ítélete
nézeteimmel egyben-másban talán nem találkoznék,
nem fogja azokat mégis úgy megítélni, mintha valami
más, nem pedig a haza iránti kötelességérzet kútforrásá-
ból erednének.

Különben pedig örvideni fognék, ha nézeteim
közzétételével a nemzetiségi kérdés természetes megol-
dásához ha nem is mást, legalább némileg haszonve-
hető anyagot szolgáltatni szerencsés lehetnék.

— Pesten, 1867. július havában.

Thull Lipót,

a „Krajan“ szerkesztője.

Könnyebb áttekinthetés végett, előrebocsátjuk itt az országgyűlési albizottság jelentését, a hozzá csatolt nemzetiségügyi törvényjavaslattal együtt.

Jelentése

az 1865-dik évi magyar országgyűlés képviselőháza által a nemzetiségi kérdés tárgyában kiküldött bizottság alválasztmányának.

A nemzetiségi kérdés tárgyában kiküldött bizottság alválasztmánya mindenek előtt azon főelvnek megállapítását tartá szükségesnek, mely feladata megoldásánál irányadóul szolgáljon.

Ilyenül az országban lakó népek nemzetiségének egyenjogúságát tekintette, s arra törekedett, hogy oly törvényjavaslatot készíthessen, melynek a törvényhozás általi elfogadtatása után mindazon népek szabadon érvényesíthessék nemzetiségi igényeiket, el egész azon határokig, melyeket eléjük az ország politikai egysége, tehát területi épsége, törvényhozásának és állami kormányzásának egységes volta elkerülhetlenül von.

Munkálkodása közben lelkiismeretesen felhasználta, illetőleg figyelembe vette az alválasztmány mindazon dolgozatokat, melyek hozzá a képviselőház által áttéve, vagy a külön nemzetiségek részéről beadva lőnek, s melyeket A., B., C., D., E., alatt mellékelve, tisztelettel bemutat, kapcsolatban az általa ké-

sztitt s ide F. alatt csatolt törvényjavaslattal. E törvényjavaslat készítése közben csupán Magyarországot tartotta szem előtt az alválasztmány, nem pedig társországait is.

Pesten, június 25-én 1867.

N y á r y P á l s. k.

az albizottság elnöke.

K e r k á p o l y i K á r o l y s. k.

jegyző.

Törvényczikk

a nemzetiségek egyenjoguságáról.

I. F e j e z e t.

Nemzetiségi jogok a községi és egyházi köz-
igazgatás terén.

1. §. A honnak minden polgára saját községe hatóságához intézett beadványaiban anyanyelvét, a más községek hatóságához intézettekben csak az ott divatozó nyelvet vagy nyelvek egyikét használhatja.

2. §. A községi gyűlésekben a tagok anyanyelvükön szólhatnak.

3. §. A községi gyűlések jegyzőkönyvének s a községi kormányzat belső ügykezelésének nyelvét a községi gyűlés határozza el általános szavazattöbbséggel.

Ha az első szavazáskor egy nyelv sem nyerne általános szavazattöbbséget, a gyűlés tagjai az első szavazás alkalmával legtöbb szavazatot nyert két nyelv fölött újból szavaznak.

Ugy kívánván a kisebbség, annak nyelvén is vezetendő a jegyzőkönyv, ha ezen nyelvre az összes szavazatoknak legalább $\frac{1}{5}$ része esett a szavazás alkalmával.

Az ez érdemben hozott határozat csak minden három év

után, s akkor is a kérdés előzetes kijelölése mellett összehívandó határozatképes gyűlésen, a megjelent tagok $\frac{2}{3}$ -ának kívánatára kerülhet újabb tárgyalás alá.

Ha tárgyalás alá vétetik a határozat, a kérdés érdeme általános szavazattöbbséggel döntetik el.

4. §. A községi előljárók a község egyes lakosaival való szóbeli érintkezésekben annak nyelvét kötelesek használni, a kivel érintkeznek.

5. §. Az egyházközségek — azonban saját egyházi felsőbb-ségeik törvényes jogainak sérelme nélkül — anyakönyveik vezetése, saját iskoláik oktatási nyelve, s általában az egyházközségi ügykezelés iránt szabadon intézkedhetnek.

6. §. Mindenik felsőbb és legfelsőbb egyházi hatóság tetzése szerint határozhatja meg jegyzőkönyvi és ügykezelési nyelvét. Ha ez nem a magyar lenne, a jegyzőkönyv az állam felügyeletének szempontjából azon is viendő.

Az egymással érintkezés nyelvét ugyanazon egyház körén belől annak legfőbb hatósága határozza meg.

A különböző egyházak között való érintkezésnek nyelve a magyar.

7. §. Mindenik egyház fel van jogosítva: igénybe venni, a vallás és közoktatási törvényben meghatározandó módozatok mellett, az állam segélyét a kebelében már alakult vagy alakuló, bármely nemzetiségű oly egyházközségek részére, melyek saját egyházi és nevelési terheik elviselésére képtelenek.

II. Fejezet.

Nemzetiségi jogok a törvényhatósági közigazgatás terén.

8. §. Bármely honpolgár, község, gyülekezet, felsőbb egyházi hatóság, társulat és intézet, saját törvényhatóságához intézett beadványaiban anya-, illetőleg ügykezelési nyelvét, más törvényhatósághoz intézett beadványaiban pedig csak azon nyelvet vagy nyelvek egyikét használhatja, a melyen vagy a melyeken ott a jegyzőkönyv vezetettik.

9. §. A törvényhatóságok gyűléseiben azok, kik szólás joggal bírnak, anyanyelvükön szólhatnak.

10. §. Azt, hogy a jegyzőkönyv mily nyelven vezettessék, valamint azt is, hogy melyik legyen a törvényhatóság és a tisztviselők belső ügykezelési nyelve, a tárgy előzetes kijelölése mellett e célra egybehívott közgyűlés határozza el általános szavazattöbbséggel.

A jegyzőkönyv a megállapított nyelven kívül más, t. i. mindazon nyelven is vezetendő, melyen a közgyűlés tagjainak kisebbségben maradt egyik vagy másik, de legalább $\frac{1}{3}$ -nyi része netalán vezetetni kívánja.

11. §. A nyelv kérdésében hozott határozat mindig csak a törvényhatósági tisztválasztást közvetlenül megelőző s a kérdés előzetes kijelölése mellett összehívandó, határozatképes közgyűlésen, s akkor is csak a megjelent tagok $\frac{2}{3}$ -ának kívánatára, kerülhet újra tárgyalás alá.

Ha tárgyalás alá vétetett a határozat, a kérdés érdeme általános szavazattöbbséggel döntetik el.

12. §. Ha valamely törvényhatóság jegyzőkönyvi és ügykezelési nyelvétől nem a magyar fogadtatik el, az államhatósági felügyelet tekintetéből a jegyzőkönyv az állam hivatalos nyelvén is vezetendő, az ügykezelésnél pedig közvetítő gyanánt ugyanaz is alkalmazható, tetszés szerint.

13. §. A törvényhatósági tisztviselők a hivataloskodásuk körébe eső községekkel, gyülekezetekkel, magán társulatokkal, intézetekkel és a magánosokkal való érintkezéseikben azok nyelvét kötelesek használni.

14. §. Egymás között a törvényhatóságok magyar nyelven érintkeznek; de azon törvényhatóságok, melyeknek közgyűlésileg megállapított ügykezelési nyelve nem a magyar, egymással amaz ügykezelési nyelven is érintkezhetnek.

III. Fejezet.

Nemzetiségi jogok az állami közigazgatás terén.

15. §. Minden honpolgárnak jogában áll az államkormányhoz intézett beadványaiban anyanyelvét használni.

16. §. A művészet, tudomány, gazdaság, ipar és kereskedés előmozdítására egyesek, társulatok és testületek által létesített tan- és egyéb intézetek, ugyszintén maguk a társulatok és testületek, valamint a főbb és legfőbb egyházi hatóságok is, az államkormányval való érintkezéseikben ügykezelési nyelvüket használhatják, felterjesztéseiket azonban magyar szövegben is mellékelni kötelesek.

Az államkormány a felterjesztés nyelvein válaszol, hasá-
bosan; de sürgős esetekben csupán magyar nyelven is vála-
szolhat.

Kétség esetén a magyar szöveg a határozó.

17. §. A törvényhatóságok az államkormányval magyar nyelven érintkeznek.

18. §. Az államkormányzat ügykezelési nyelve a magyar. A miniszterium azonban köteles ügyelni arra, hogy valamint minden országos méltóságokra és államhivatalokra, ugy különösen a főispánságokra a többi nemzetiségek kebeléből is elég-
séges számmal alkalmaztassanak oly egyének, kik a nem ma-
gyar ajku törvényhatóságok, testületek, intézetek, egyesületek és magánosok ügyeinek kellő intézésére szükséges ismeretekkel is birnak.

19. §. Az állam s illetőleg a kormány által már állított, vagy a szükséghez képest állítandó tanintézetekben a tanítási nyelvnek meghatározása a közoktatási miniszter teendőihez tar-
tozik; de a közoktatás sikere a közművelődés és közjóllét szempontjából e téren az államnak is legfőbb célja lévén, kö-
teles a lehetőségig gondoskodni arról, hogy a hon bármely nemzetiségű, nagyobb tömegekben együtt élő polgárai, az álta-

luk lakott vidék közelében anyanyelvükön képezhessék magukat egész addig, hol a magasabb akadémiai képezés kezdődik.

20. §. Azon területeken létező állami közép- és felső-tanodákban, melyekben egynél több nyelv divatozik, azon nyelvek mindenikének részére nyelv- és irodalmi tanszékek állítandók.

21. §. Az országos egyetemben előadási nyelv a magyar, de az országban lakó minden nemzetiség részére nyelv- és irodalmi tanszékek állítandók.

22. §. Ha az egyesülési uton (23. §.) már létesült intézetek bármelyike, az alap elégtelensége miatt, a célznak önjerejéből kellően megfelelni képes nem lenne, és segélyezésért az államkormányhoz járulna: az illető miniszterek kötelessége lesz, a megszerzett hiteles adatok nyomán, az országgyűlésnek előterjesztést tenni. A törvényhozás fogja esetről esetre elhatározni a segély mennyiségét és modozatát, ha annak szükségéről meggyőződött.

IV. Fejezet.

Nemzetiségi jogok a társulás terén.

23. §. Bármely nemzetiségű minden egyes honpolgárnak épen ugy, mint a törvényhatóságoknak, községeknek, egyházaknak és egyházközségeknek, jogában áll, saját erejével vagy társulás útján, alsó-, közép- és felsőiskolákat, valamint a művészet, tudomány, gazdaság, ipar és kereskedelem előmozdítására szükséges egyéb intézeteket felállítani; e végből az egyes honpolgárok az államkormány felügyelete alatt társulatokba vagy egyletekbe összeállhatnak, s összeállván, szabályokat alkothatnak, az államkormány által helyben hagyott szabályok értelmében eljárhatnak, pénzalapot gyűjthetnek, azt, ugyancsak az államkormány felügyelete alatt, nemzetiségi jogos igényeiknek is megfelelően kezelhetik.

Az ily módon létrejött tan-, művelődési és egyéb intézetek — az iskolák azonban csak a tanterv általában való összhang-

zásának feltéte alatt — az állam hasontermészetü és hasonfoku intézeteivel egyenjogúak.

A társulatok s az általuk létesített intézetek egymás közt saját nyelvükön is érintkezhetnek.

V. Fejezet.

Nemzetiségi jogok a törvénykezés terén.

24. §. Bármely nemzetiségü honpolgár, azon esetekben, a melyekben ügyvéd közbejötté nélkül akár felperesi, akár folyamodó minőségben veszi és veheti igénybe a törvény oltalmát, illetőleg a bíró segélyét:

saját községében és járási kerületében anyanyelvét, más községekben az illető község nyelvét vagy nyelvei egyikét,

saját törvényhatóságában anya- vagy a törvényhatósági jegyzőkönyv nyelvét vagy nyelvei egyikét használhatja, más törvényhatóságokban csak is azoknak jegyzőkönyvi nyelvét vagy nyelvei egyikét.

25. §. A bíró a 24-dik §. eseteiben, és pedig :
a pörön kívüli eljárásoknál az előterjesztés vagy beadvány, illetőleg az érdeklettek nyelvén is végez és intézkedik ;
pörökben pedig a tárgyalást a pörben álló felek nyelvén, a tanuhallgatást, szemlét és egyéb bírósági cselekményeket a kihallgatott vagy alkalmazott személyek nyelvén, magát a jegyzőkönyvet végre a törvényhatósági jegyzőkönyv nyelvén, s ha ilyen több volna, közülök azon vezeti, melyben a perben álló felek kölcsönösen megegyeznek, s ha meg nem egyeznének, azoknak bármelyikén tetszése szerint vezeti.

Az idézési végzés, a megidézendő fél érdekében, ha rögtön kitudható, annak anyanyelvén, máskülönbén az állam hivatalos nyelvén mint közvetítő nyelven fogalmazandó ; de minden végzést, határozatot vagy ítéletet, sőt rendkívüli esetekben a fontosb okmányokat is, a felek és érdeklettek kívánatára azok nyelvén is kihirdeti vagy közli.

26. §. Ha a fél magát ügyvéd által képviselteti vagy képviseltetni köteles, a felperesi ügyvéd az illető törvényhatóság nyelvét vagy nyelvei egyikét választhatja; az alperesi ügyvéd vagy ügyvédek pedig, ha a felperesi ügyvéd által választott nyelven ügködni nem akarnak, a magyar nyelvet tartoznak használni.

27. §. Az idézési végzés a beadvány nyelvén, de a megidézendő fél érdekében, ha rögtön kitudható, annak anyanyelvén is, máskülönben az állam hivatalos nyelvén, mint közvetítő nyelven fogalmazandó.

A végzés, határozat, ítélet a pör nyelvén, és a feljebbesz tekintetéből az állam hivatalos nyelvén is hozandó, közlendő és kihirdetendő.

28. §. A váltóbiróságok illetősége alá tartozó ügyekben a pörlekedési nyelv, a közhitel érdekében, a magyar.

29. §. A választástól függő világi bíróságok belső ügykezelési nyelve a magyar; az egyházi bíróságok maguk határozzák meg ügykezelési nyelvüket.

30. §. A telekkönyvi hivatalok nyelve a magyar; de a végzések, a felek kívánatára, a törvényhatósági ügykezelési nyelven, s ha ilyen több volna, közülök azon a nyelven kiadandók, melyen a fél kiadatni kívánja, ugyanazon nyelven lévén hiteles fordításban kiadandók a kivonatok.

31. §. Az államkormány kinevezésétől függő bíróságok hivatalos nyelve kizárólag a magyar; de az igazságügyminiszterium köteles ügyelni arra, hogy a fő- és legfőbb bíróságoknál szakértő bírák mindenik nemzetiség kebeléből elégséges számban alkalmaztassanak.

VI. Fejezet.

Nemzetiségi jogok a törvényhozás terén.

32. §. Az országgyűlésnek tanácskozási és ügykezelési nyelve a magyar.

33. §. A törvények az országban honos minden nemzetiség nyelvén kihirdetendők.

VII. Fejezet.

A nemzetiségek egyenjogúságának biztosítása.

34. §. A fentebbi határozatokkal ellenkező minden korábbi törvény eltöröltetik.

35. §. Az ország területén létező minden nemzetiségnek a fentebbi §-okban megállapított egyenjogúsága, az ország sarkalatos törvényének nyilvánítottatik.

Nyáry Pál s. k.

az albizottság elnöke.

Kerkápolyi Károly s. k.

az alválasztmány jegyzője.

* * *

Bárki olvassa el a fentebbi törvényjavaslatot, ha csak szántsándékos gyűléssel nem viseltetik a magyar nemzet irányában, kénytelen bevallani, hogy benne sok előzékeny jóakarát van a nemzetiségi viszályok kiegyenlítésére.

E tekintetben a kérdéses törvényjavaslat legalább is jószándékú kísérlet a nemzetiségi kérdés megoldására.

Más kérdés az: vajjon ezen törvényjavaslat a nemzetiségi kérdés megoldására egyszersmind alkalmas és gyakorlatilag megfelelő-e?

Eszrevételeinket ez irányban a következőkben adjuk elő.

A nemzetiségi kérdés elintézésére — csekély nézetünk szerint — oly törvény szükséges, mely az ország állami egységének, területi épségének és a kormányzat egyöntetőségének megőrzése mellett, a külön nemzetiségeknek szabad fejlődést a lehető legszélesebb alapon enged.

Az állampolitikának a nemzetiségi politikával nem szabad összevegyítettnie.

A nemzetiségi kérdés szerencsés megoldásához csak azon

elvnek következetes alkalmazása vezethet: adjátok meg az országnak, a mi az országé, és a nemzetiségeknek, a mi a nemzetiségeké!

Az országnak csak az állhat érdekében — s e részben nincs is engedményeknek helye — hogy területi épsége és egységes kormányzata semmikép veszélyeztetve ne legyen; azontúl az állam, vagy is az ország, a nemzetiségi kérdésbe ne avatkozzék.

Hadd mozogjanak az országban élő egyes nemzetiségek a nemzetiség terén egész szabadon, azon határig, hol az állam érdekei kezdődnek; azaz, tegyenek az egyes nemzetiségek saját körükben, a mi nekik tetszik, csak ne támadtassék meg vagy veszélyeztessék az által az állam, vagy is az ország bel- és külbiztonsága, és ne akadályoztassék meg, ne nehezítettessék vagy épen lehetlenítettessék az állam kormányzata.

Hadd miveljék, tökélyesítsék és fejlesszék az egyes nemzetiségek minden kitelhető módon saját nyelvöket, irodalmukat, hanem tápláljanak a mellett hazafias szellemet, és ne terjeszkedjenek kívánságaikkal az ország kormányzatának hivatalos körébe.

„Állam“ és „nemzetiség“ két külön fogalom, melyeket összekeverni nem szabad. Az állam ne avatkozzék a nemzetiségbe, ha ez őt nem veszélyezteti, a nemzetiség ismét ne tulajdonítson magának külön politikai létezési jogot, mely őt meg nem illeti.

A nemzetiségűsök nem ismerik el a „politikai vagy is országos nemzet“ fogalmát, mi ismét nem ismerünk el „politikai nemzetiségeket,“ azaz külön nemzetiségi-politikai testületeket, valamint nem ismerünk el „politikai hitfelekezeteket,“ azaz külön egyházi-politikai testületeket az államban.

A politika, azaz az államkormányzat terén megszűnünk úgy nemzetiségi, valamint egyházi felek lenni; mi ott mindnyájan csak közpolgárok, vagy is egyenjogusítottaknak lenni kellő honfiak vagyunk.

Ezek azon elvek, melyeket — nézetünk szerint — a nemzetiségi kérdés elintézésénél követni kell, és ezen elvek álláspontjából akarunk most azon kérdésre részletesen felelni: vaj-

jon az előttünk fekvő nemzetiségi törvényjavaslat megfelel-e a célznak, azaz vajjon alkalmas-e az állam eszméjét a nemzetiségi eszméjével kiegyeztetni?

A nemzetiségi törvényjavaslatról szóló jelentésében az országgyűlési albizottság azt mondja, hogy irányadó elvül a nemzetiségek egyenjoguságát tekintette, és oly törvényjavaslatot törekedett készíteni, hogy valamennyi nemzetiségek igényeiket szabadon érvényesíthessék azon határig, melyet nekik az ország politikai egysége, tehát területi épsége, és az államkormányzat egységes volta elkerülhetlenül eléjük szab.

Ezen elvvel mi is tökéletesen egyetértünk, csak hogy annak alkalmazását a törvényjavaslat egyes §§-aiban nem tartjuk megfelelőnek.

Vizsgáljuk a törvényjavaslat §§-ait egyenként.

Az I. Fejezet szól a nemzetiségi jogokról a községi és egyházi közigazgatás terén.

Az 1. §. azt mondja, hogy az ország minden polgára saját községe hatóságához intézett beadványainál saját anyanyelvét használhatja, más községek hatóságához intézett beadványoknál pedig az ott használt nyelvek valamelyikét.

Itt mindjárt meg kell jegyezni, hogy vajjon azok, kik saját községi hatóságuk nyelvének ismeretével bírnak, nem inkább kötelezendők volnának-e, beadványaikat ezen nyelven terjesztteni elő? Azoknak, kik saját községi hatóságuk nyelvének ismeretével nem bírnak, hadd lenne szabad beadványaikban azon nyelvet használni, melynek ismeretével bírnak, feltéve, hogy az a községben divatozó nyelvek egyike; azok ellenben, kik saját hatóságuk nyelvét tudják, a hivatalos kezelés egyszerűsítése tekintetéből kötelezendők volnának ennek használatára.

Megjegyzendő továbbá, minő ügyekben és mely célból lenne az olyan beadvány előterjesztendő? Ha oly ügyekben, melyek csupán a községi hatóság elé tartoznak, akkor hadd legyenek írva a községi hatóság, illetőleg pedig a községben divatozó nyelvek egyikén; de ha a beadvány oly ügyekre vonatkozik, melyek felsőbb hatóság elé tartoznak, akkor a községben

divatózó nyelvek nem lehetnek irányadók, hanem inkább azon hatóság nyelve, mely elé tartoznak.

Azzal sem értünk egyet, hogy más községbeli teleknek meg legyen engedve, beadványaikban az illető községi hatóság hivatalos nyelvén kívül más nyelvet is használni; sőt inkább, a hivatalos kezelés egyszerűsítése tekintetéből, szükségesnek tartjuk, hogy csupán a községi hatóság hivatalos nyelvéhez ragaszkodjanak.

A 2. §. azt mondja, hogy a községi gyülekezetekben a tagok saját anyanyelvöket használhatják. Ez ellen nincs észrevételünk.

A 3. §. azt mondja, hogy a községi gyülekezet jegyzőkönyvi nyelvét, úgyszintén a községi előljáráóság hivatalos ügykezelésének nyelvét, maga a község határozza meg.

Ezzel mi is egyetértünk, de csak annyiban, a mennyiben a községi gyűlés határozatai a község házi ügyeire vonatkoznak, ellenben a mennyiben azok oly ügyekre vonatkoznak, melyek felsőbb hatóság elé tartoznak, szükségesnek tartjuk, hogy a községi gyűlés e részbeni jegyzőkönyve, úgyszintén az ily tárgyakra vonatkozó hivatalos iratok is azon nyelven legyenek szerkesztve, mely az illető felsőbb hatóság e részbeni hivatalos nyelvét képezi.

E mellett szeretnénk azt is világosan kimondva látni, hogy minden hivatalos kiadvány csupán az illető hatóság hivatalos nyelvén legyen szerkesztve, a felek kivánságára azonban hiteles fordításban állítandó ki.

A községi gyűlés jegyzőkönyvének — a község házi ügyeire vonatkozólag — több nyelven vezetését nem helyeseljük; miért kellene ezzel a hivatalos ügykezelésnek megnehezítenie?

A helyett azonban igenis jónak látjuk, hogy a feleknek, kivánságukra, jegyzőkönyvi kivonatok hiteles fordításban adassanak ki.

Végtére nem látjuk át, miért határozhatná meg a községi gyűlés általános szavazat-többséggel a jegyzőkönyv és a hivatalos belügykezelés nyelvét, ellenben ugyanezen hivatalos nyelv

megváltoztatása, azaz egy más hivatalos nyelv választása csak
 2/3 szavazat többség folytán jöhessen tárgyalás alá?

A 4. §. azt rendeli, hogy a községi előljárók a község egyes lakosaival való szóbeli érintkezésben ezeknek nyelvét kötelesek használni. Ezt tökéletesen helyeseljük.

Az 5. §. azt mondja, hogy az egyházközségek — ezeknek egyházi felsőbbségök törvényes jogának fenntartása mellett — az anyakönyvek vezetése, saját iskoláik oktatási nyelve, s általában az egyházközségi ügykezelés iránt — a nyelvet illetőleg — szabadon rendelkezhetnek.

Erre nézve megjegyezzük, hogy mi nem értünk egyet az-
 zal, hogy az anyakönyvek bármily nyelven vezetethessenek, és
 pedig azért nem, mert az anyakönyvek nem csupán egyházi, de
 nagy mértékben egyszersmind állami okmányok is; e részben
 tehát azon intézkedés volna ajánlható, hogy az egyházközségek,
 saját szükségletökre, az anyakönyveket vezethessék ugyan sa-
 ját nyelvükön, az állam használatára azonban egyuttal annak
 hivatalos nyelvén is.

A mi az iskola oktatási nyelvét illeti, elismerjük ugyan az
 egyházközségek szabad rendelkezési jogát, de csak az egyházi
 vagy is a vallásbeli oktatás terén; a világi oktatás terén a hit-
 felekezeti különbségeknek egészen meg kellene szünniök, s e
 tekintetben az iskoláknak általános honpolgári alapon kellene
 szerveztetniök.

Az ily módon szervezett községi iskolákban hadd lenne a
 községnek joga, az oktatási nyelvet meghatározni, azon meg-
 jegyzéssel, hogy ott, a hol több nyelv uralkodik, a lakosság több-
 ségének nyelvén kívül az oktatás a kisebbség nyelvén is tör-
 ténjék, azén t. i., melyre a legnagyobb kisebbségi többség sza-
 vazna.

Más egyházi ügyekben, t. i. azokban, melyek csupán az
 egyházi belkormányzat jogköréhez tartoznak, magától értetődik,
 hogy az illető egyházközségek a nyelvet illetőleg szabadon ren-
 delkezhetnek.

A 6. §. azt tartalmazza, hogy a felsőbb és legfelsőbb egy-
 Nemzetiségi kérdés. 2

házi hatóságok tetszésök szerint határozhatják meg a jegyzőkönyvi és ügykezelési nyelvet; ha ez nem a magyar lenne, akkor a jegyzőkönyv, az állami felügyelet szempontjából, azon is vezetendő.

Az egymással közlekedő nyelvet az egyház körén belül annak legfőbb hatósága határozza meg.

Ez ellen nincs semmi észrevételünk. Ellenben azzal nem értünk egyet, hogy a különböző egyházak közlekedési nyelve kizárólag a magyar legyen; a mi nézetünk szerint a különböző egyházak, azaz azoknak hatóságai hadd közlekedjenek egymással azon nyelven, a melyben megegyeznek, s a magyar nyelv csak akkor legyen közvetítő, ha a felek egy bizonyos, általuk használt közlekedési nyelvben nem tudnának maguk között megállapodni.

A 7. §, mely azt mondja, hogy mindenik egyház föl van jogositva, saját költségeinek tőle ki nem telhető fedezésére az állam segélyét igénybe venni, egészen nem tartozik a nemzetiségügyi törvénybe.

A II. Fejezet szól a nemzetiségi jogokról a törvényhatóság terén.

A 8. §. azt mondja, hogy bármely honpolgár, s általában bármely fél jogositva van, saját törvényhatóságához intézett beadványában anya- vagy ügykezelési nyelvet használni, más törvényhatóságokhoz intézett beadványokban pedig azon nyelvek egyikét, melyeken a jegyzőkönyv vezetetik.

Ezen §-ra megjegyzésünk ugyanaz, a mi az 1. §-ra volt, hogy t. i. különbséget kell tenni oly beadványok között, melyek csupán az illető törvényhatóság köréhez, és olyanok között, melyek felsőbb hatóság elé tartoznak. Amazokat illetőleg véleményünk az lenne, hogy a beadványok saját, a hivatalostól külön anyanyelven való szerkesztése csak azoknak legyen megengedve, a kik saját törvényhatóságuk nyelvének ismeretével nem birnak; ellenben azok, kik ennek birtokában vannak, beadványaikat hatóságuk nyelvén köteleztessenek előterjeszteni.

A felsőbb hatóság elé tartozó beadványokat illetőleg pedig

azt kívánók, hogy azon nyelven legyenek szerkesztve, mely az illető hatóság hivatalos nyelve.

Az idegen törvényhatóságokhoz intézett beadványokra továbbá azon elvet kívánók kimondatni, hogy a fél az illető törvényhatóság nyelvéhez ragaszkodjék.

A 9. §. azt határozza, hogy a törvényhatóságok gyűléseiben a szólásra jogosultak saját anyanyelvöket használhatják. Ezzel mi is egyetértünk.

A 10. §. azt mondja, hogy a törvényhatóságok gyűléseinek jegyzőkönyvi, úgyszintén a törvényhatóság házi ügykezelési nyelvét maga a közgyűlés határozza meg.

Ezzel is egyetértünk, de csak annyiban, a mennyiben a törvényhatósági közgyűlés tárgyalásai és határozatai tisztán házi ügyekre vonatkoznak, azaz csupán a törvényhatóság beljogköréhez tartoznak. Ellenben oly ügyekre nézve, melyek a törvényhatóság jogkörén túlterjeszkednek, azt óhajtanók, hogy a jegyzőkönyv úgy, mint az ügykezelés is, azon felsőbb hatóság nyelvén vezetessék, mely elé az illető ügyek tartoznak.

Hogy a törvényhatósági közgyűlés jegyzőkönyve közkormányzati ügyekben az ország hivatalos, — házi ügyekben pedig a törvényhatóság saját hivatalos, és azon fölül az állam nyelvén kívül még más nyelven is vezetessék, ezt a hivatalos ügykezelés egyszerűsítése szempontjából nem tartjuk helyesnek; nem zárván ki azonban azt, hogy a felek valamint a közgyűlési jegyzőkönyvnek, úgy más hivatalos irományoknak kivonatait hiteles fordításban kikaphassák, azon nyelveken, melyek a törvényhatóság területén divatoznak.

A 11. §. azt rendeli, hogy a törvényhatóság hivatalos nyelvének változtatását csak az ezen célra, közvetlenül a tisztujítás előtt egybehivandó, határozatképes közgyűlés, $\frac{2}{3}$ rész szavazattöbbséggel, hozhatja indítványba.

Erre megjegyzésünk ugyanaz, a mi a 3. §-ra.

A 12. §. azon pontjára, mely azt mondja, hogy azon esetben, ha a törvényhatóság jegyzőkönyvi és ügykezelési nyelve nem a magyar lenne, a jegyzőkönyv ezen is vitessék, megjegyzésünket már a 10-ik §-nál tettük; azon pontra nézve pedig,

hogy az ügykezelésnél közvetítő nyelvül tetszés szerint a magyar is használható, azt a megjegyzést tesszük, hogy a felsőbb hatóság elé tartozó ügyeket illetőleg az állam hivatalos nyelvének, egyszersmind a törvényhatóság hivatalos ügykezelési nyelvének is kellene lennie, házi ügyekben pedig volna az, mely a törvényhatóság saját hivatalos nyelve.

A 13. §. azt mondja, hogy a törvényhatóságok hivatalnokai szóbeli érintkezésükben a felekkel, ezeknek nyelvét kötelesek használni. Ezen elvvel egyetértünk, a mennyiben azt a gyakorlati életben keresztül vinni lehet; mert némely megyében 4—5-féle nyelv is uralkodik, a tisztviselőktől pedig kívánni nem lehet, hogy valamennyi ott divatozó nyelvnek birtokában legyenek, annyira, hogy a felekkel ezeknek anyanyelvén közlekedhessenek.

Különben pedig az itt felállított elvet, a mennyiben gyakorlatilag kivihető, az országos hatóságok hivatalnokaira is kívánók kiterjeszteni.

A 14. §. azt rendeli, hogy a törvényhatóságok közlekedési nyelvének egymás között a magyarnak kell lennie; a melyeknek közlekedési nyelve pedig nem a magyar, azok más nyelven is közlekedhetnek.

Ezt a §-t úgy kívánók módosítani, hogy az egyes törvényhatóságok közlekedési nyelve egymás között, közkormányzati ügyekben az ország hivatalos nyelve volna, más ügyekben pedig közlekednének egymással azon nyelven, melyben kölcsönösen megállapodnának, jól megjegyezve azonban, hogy csak azon nyelvek egyikén, mely az illető törvényhatóságok egyikénél vagy másikánál a hivatalos nyelv. Azon esetben, ha egy ily közös nyelvben nem tudnának megállapodni, minden ügyben közvetítő nyelvül az állami hivatalos nyelvet köteleztetnének használni.

A III. Fejezet a nemzetiségi jogokról az állami közgazgatás terén tárgyal.

A 15. §. azt mondja, hogy minden honpolgár jogosítva van beadványait az államhatósághoz saját anyanyelvén szerkeszteni.

Ezen §-ra egyenesen kijelentjük, hogy az itt kimondott elvvel, oly korlátlan kiterjedésben, nem értünk egyet. Mi részünkről inkább azt tartjuk, hogy az államhatósághoz intézett beadványok rendszeren az állam hivatalos nyelvén legyenek szerkesztve.

Okát ennek alább, nézeteink indokolásánál fogjuk adni.

Az államhatósághoz intézett beadványoknak nem állami hivatalos nyelven eszközölhető szerkesztését csak oly esetekre szeretnénk megszorítva látni, midőn valamely fél az állam s nevezetesen a közbiztonság érdekében tesz valami jelentést.

Ellenben azt óhajtanók, hogy ugy a községi előljáróságok, nevezetesen jegyzőségek, valamint a törvényhatóságok jegyzői hivatalai kötelezve lennének, az állam hivatalos nyelvének tudásával nem bíró feleknek szóbeli kihallgatása alapján, ezeknek az országos hatóság elé terjesztendő kívánságait jegyzőkönnyűleg felvenni, és kívánságukra azt hiteles fordításban saját nyelvükön, a mennyiben az a hatóság területén divatozó nyelvek egyike, nekik kiadni.

Ugyszintén kívánnók, hogy a törvényhatóságok jegyzői hivatalai kötelezve legyenek az országos hatóságtól jövő, a feleket érdeklő hivatalos iratokat, ezeknek kívánságukra, hiteles fordításban, a hatósági területen divatozó nyelvek egyikén kiszolgáltatni.

A 16. §. azt mondja, hogy egyletek, testületek, intézetek, ugyszintén a legfelsőbb egyházi hatóságok, az államkormány-nal való érintkezésekben saját ügykezelési nyelvüket használhatják, felterjesztéseiket azonban magyar szövegben is mellékelni kötelesek; továbbá, hogy az államkormány a felterjesztés nyelvén hasábosan válaszol, sürgős esetekben azonban csupán magyar nyelven is válaszolhat.

Ezen §-ra megjegyezzük, hogy mi a nyilvános testületek, intézetek és egyházi hatóságok írásbeli érintkezéseinél a kormány-nal, alább kifejtendő okokból, csak egy, és pedig az államnyelvnek használatát szeretnők elvül kimondatni.

A 17. §. rendeli, hogy a törvényhatóságok közlekedési nyelve az államkormány irányában a magyar.

A 18. §. azt határozza, hogy az államkormány ügykezelési nyelve a magyar.

Ezen két §-ra nincs észrevételünk.

Ugyancsak a 18. §. rendel, hogy minden országos méltóságokra és államhivatalokra, úgy különösen a főispánságokra a többi nemzetiségek kebeléből is elégséges számmal alkalmaztassanak oly egyének, kik a nem magyar ajku nemzetiségek ügyeinek elintézésére kellő nyelvi ismeretekkel bírnak.

Ezt helyesnek találjuk; szeretnők azonban ezen határozmányhoz hozzá adadni, hogy ugy az országos méltóságokra, valamint az államhivatalokra csak oly egyének alkalmaztassanak, kik az állam hivatalos nyelvén kívül, még legalább egy, az országban divatozó és jogosultnak elismert nemzetiség nyelvének legalább is annyi ismeretével bírnak, hogy a felekkel való szóbeli érintkezésben ezek által megértethessenek.

A 19. §. azt rendel, hogy az állami tanintézetekben a tanítási nyelvnek meghatározása az illető miniszter jogköréhez tartozik; ez utóbbi azonban köteles gondoskodni arról, hogy az ország különféle ajku polgárai anyanyelvükön képezhessék magukat egész addig, hol a magasabb akadémiai képződés kezdődik.

Ezen §-ot ugy szeretnők módosítva látni, hogy a tanítási nyelvnek meghatározása mindennemű, akár államjogi és államtudományi, vagyis hivatali pályára képző tanintézeteknél kizárólag a kormányt illetné, más tanintézeteknél pedig az illető megyék, vidékek, kerületek közönségére hagyatnék, azon kikötéssel azonban, hogy minden gymnasiumi, reáltanodai, gazdasági, ipar- és kereskedelmi intézetnél az állam hivatalos nyelve kötelezett tantárgy lenne.

A puszta nyelvi és irodalmi vagy szépművészeti intézeteknél ellenben, az alább megnevezendő állami intézetek kivételével, a tanítási nyelv meghatározását magukra a nemzetiiségekre, illetőleg azon intézetek alapítóira kellene bízni.

A 20. §. azt rendel, hogy az állami közép és felsőbb tanintézeteknél oly vidékeken, hol többféle nyelv uralkodik, ezek

mindegyike számára nyelv- és irodalmi tanszékek állításának.

Ezzel egyetértünk; azonban óhajtánók, hogy ugyan ezen elv a magán-tanintézeteknél is — kivéve a pusztán nyelvi és irodalmi, továbbá a szépművészeteket — alkalmaztassék.

Különösen óhajtánók pedig, hogy a jog és államtudományi, vagy is a hivatalos pályára való szakképző intézeteknél, a hazában divatozó nyelvek, czélszerű beosztás mellett, kötelezett tantárgyakul hozassanak be.

A 21. §. rendeli, hogy az országos egyetemben az előadási nyelv a magyar, de az országban lakó minden nemzetiség részére nyelv és irodalmi tanszékek állítandók.

Ezen §-hoz szeretnők hozzáadni azt, hogy a mennyiben talán magán-költségen vagy társulás útján keletkeznének egyetemek, ezekben, kivéve a jog- és államtudományi szakot, mely minden körülmények közt az állam hivatalos nyelvén lenne kezelendő, a többi tantárgyak és az előadási nyelvnek meghatározása magukra az alapítókra lenne bízandó.

A 22. §. azt mondja, hogy ha valamely magán uton keletkezett tanintézet az állam segélyeért folyamodnék, a miniszterium köteles a dolgot az országgyűlésnek előterjeszteni, mely azután a belátott szükség szerint a segély-adás és ennek mennyisége felett határoz.

Ezen §-ra megjegyezzük, hogy nem látjuk benne a nemzetiségi egyenjogosultság eszméjét gyakorlatilag kimerítve. Részünkről azt óhajtánók, hogy a szorosán vett állami intézetek, ugymint egy országos egyetem, jog- és államtudományi intézetek, továbbá a muzeum, tudományos akadémia, szépművészeti tan- és képzőintézet, országos magyar színház, országos gazdasági, ipar- és kereskedelmi intézet — kivételével, a többire nézve az egyes nemzetiségek lélek-számához képest bizonyos mértékkulcs lenne megállapítandó, mely szerint minden egyes nemzetiség saját szükségleteire az ország pénztárából aránylagos segélyezésben részesülne.

A mi az egyes nemzetiségi intézeteknek ezen országos segélyből való részesülését illeti, erre nézve mi az elhatározási

vagy is szétosztási és rendelkezési jogot nem az államkormányra, hanem más közegekre szeretnők ruházva látni, melyekről majd alább szólandunk.

A fenyítéki, erkölcs javító (correctionalis), dologházi és minden ilyenmű, az állam kormányzatához tartozó, továbbá az állam költségén emelendő jótékony célú intézetek, ugy a fenntartási költségekre, valamint az ügykezelési nyelvre nézve is közvetlenül az államkormánytól, illetőleg az országgyűléstől függenének.

A fentebb említett külön nemzetiségi tan és egyéb intézeteknél, az államtól való segélyezést illetőleg, a kormánynak csak az a joga maradna fenn: felügyelni, nehogy az állami segély hazaellenes célokra fordíttassék.

A IV. Fejezet szól a nemzetiségek jogairól a társulás terén.

A 23. §. ellen, mely egyeseket úgy, mint testületeket feljogosít alsó, közép és felsőbb iskolákat, valamint a művészet, tudomány, ipar és kereskedés előmozdítására való intézeteket felállítani, azokat az állam felügyelete alatt szervezni, továbbá a szükséges pénzalappal ellátni, s ezt a külön nemzetiségek igényeinek megfelelőleg kezelni: továbbá azt rendelí, hogy az oly tan- és egyéb intézetek — az iskoláknál a tanítási terv egyformaságának megtartása mellett — az állam hasontermészeti és foku intézeteivel egyenlő jogokkal birjanak, — fenntartva az általunk a 19., 20. és 21. §§-ban mondottakat — nincs észrevételünk, ugy a szőnyegen levő §. záradék határozománya ellen sem, hogy t. i. az ilyen magántanintézetek maguk között nem magyar nyelven is közlekedhessenek; azonban szeretnők itt hozzá toldani annak kimondását, hogy az ily intézetek a magyar nyelven kívül csak az általuk használt ügykezelési nyelvek egyikét használhatják, nem pedig valamely idegent, a mennyiben egy közös érintkezési nyelv iránt maguk között megegyeznek, ellenkező esetben pedig az állam hivatalos nyelvét legyenek kötelesek használni.

Az V. Fejezet, mely a nemzetiségi jogokról a törvénykezésre vonatkozólag szól, szeretnők egészen mellőzve látni, leg-

feljebb a 18. §-ban mondottaknál „pro superabundanti“ azt lehetne ezen fejezetből hozzá adni, hogy a törvénykezési bíróságoknál is a hivatalnokok alkalmazásánál ugyanazon eljárás követendő, a mely a közigazgatási hivatalok vagy országos méltóságok betöltésénél; különben pedig a hivatalos ügykezelésnél használandó nyelvet illetőleg szintén ugyanazon elvek szabályozók, melyek a közigazgatási hatóságoknál.

A VI. Fejezet, névszerint a 32. és 33. §§. tartalma ellen nincs észrevételünk.

A VII. Fejezet, névszerint a 34. és 35. §§. céljával és formulázásával egyetértünk; azok vonatkozatára nézve, természetesen, a már megtett és még alább teendő észrevételeinket fenntartjuk.

Az egész törvényjavaslatra nézve végtére azt jegyezzük meg, hogy nem találjuk benne megnevezve a nemzetiségi egyenjogosságra igényt tartható nemzetiségeket; továbbá nem találunk benne semmi határozatot az idegeneket, a magán intézeteknek egymással való körözvényi, valamint a külhoni intézetekkel és általában külre kiható közlekedési jogukat, továbbá a különnemű nemzetiségi egyletek, testületek és intézetek, s általában a nemzetiségek közti vizzályos kérdések elintézésére hivatott közegeket, — a nemzeti zászlók használatát, és végtére a törvény áthágásáért való fenytést illetőleg, — megannyi kérdések, melyeket nézetünk szerint elintézetlenül hagyni nemcsak nem volna tanácsos, de részben a nélkül maga a törvény foganatosításának lehetősége is kockázttatva lenne.

Elmondottuk a föntebbiekben nézeteinket és észrevételeinket a nemzetiségügyi törvényjavaslat felett; szükségesnek tartjuk, hogy azokat indokoljuk is, mit a következőkben akarunk megkísérteni.

Észrevételeink bevezetésében előadtuk a fölveket, melyek szerint mi a nemzetiségi kérdés kellő megoldását lehetsé-

gesnek és célra-vezethetőnek tartjuk, úgy a haza, valamint az egyes nemzetiségek érdekében.

Mindenekelőtt ezen elveknek bővebb kifejtését látjuk itt helyén.

Az országgyűlési albizottság törvényjavaslatának megitélésénél négy főtekintetet vettünk irányadóul.

Egy részről először is szem előtt tartottuk azon állapotot, a mint a hivatalos ügykezelés azon időben vitetett, midőn még a latin nyelv volt a hivatalos; másodsor pedig a hivatalos kormányzat egyszerű és gyors menetének szükségességét; továbbá az ország népének fölszemes költségektől való megkímélését; más részről pedig irányadónak tekintettük az egyes nemzetiségek szabad fejlődhetésének politikai szükségét, és végtére az igazságos mérték megtartását valamennyi irányában.

Ha visszatekintünk azon időkre, midőn a latin nyelv volt uralkodó, látjuk, hogy akkor nemcsak az országos dicasteriumoknál, hanem a törvényhatóságoknál (megyéknél és városoknál) is minden latin nyelven folyt; de sőt a latin hivatalos ügykezelés még a községi jegyzőségekre is kiterjeszkedett oly ügyekben, melyek a felsőbb hatóságokkal való érintkezés körébe vágtak.

Ez ellen senkinek sem volt kifogása, és valamennyi nemzetiségek ezen kör határain kívül mozogtak.

Ha tehát most, a megváltozott korszellem kívánalmához képest, a latin nyelv helyett más, a magyar, ugyanazon jogkörbe helyeztetik, ez ellen az egyes nemzetiségeknek csak úgy nem lehet kifogása, mint azelőtt nem volt.

A nemzetiségi fejlődés lehetősége azért nem lesz akadályoztatva, mit azon példa is bizonyít, hogy a Bach rendszer ideje alatt, midőn a német nyelv uralkodott, minden leigázási mesterkedés daczára, a nemzeti irodalom valamennyi nemzetiségeknél nem hogy megfogyatkozott volna, sőt inkább nagy előmenetelt tett.

Igaz ugyan, hogy a magyar nyelv behozatala által kezdetben azok előtt, a kik a magyar nyelv birtokában nem voltak, az előléptetési út el volt rekesztve, s ez volt talán az azóta ke-

letkezett nemzetiségi agitációknak hazánkban első kútforrása; a minthogy ezen agitációk oly emberektől származtak, a kik a latin hivatalos nyelvvél felnövekedtek, s az újonnan behozott magyar nyelv nem tudása következtében az előléphetés reményét elvesztették.

Azonban tudjuk, hogy a magyar nyelv behozatalánál nem oly szigorú, s mondhatni irgalmatlan eljárás követtetett, mint azt Bach kormánya alatt a német nyelv tárgyában tapasztaltuk; a magyar kormányzat alatt, 1848 előtt, határidő határidőre szabott a magyar nyelv megtanulására, s még most is találkoznak azon időkből oly egyének, kik hivatalaikat mai napig megtartották, jól lehet magyarul csak keveset, vagy épen nem tudnak.

De az 1848-iki magyar miniszteriumnál is, valamint a mostaninál, nyelv tekintetében oly türelmességet látunk, mely egészen példátlan az államok történetében.

Végtevére tudjuk, hogy Magyarországon már most az új nemzedékből alig van bennszülött, a műveltségre csak némileg is igényt tartható ember, a ki magyarul nem tudna, s így megszűnt az ok is, a miért bárkinek is a nyelv miatt, hacsak különben arra alkalmas és érdemes, bárminő hivatalra vagy méltóságra ne lehetne jutnia.

Ha mélyebben fürkészszük a dolgot, azt fogjuk találni, hogy a hivatalos ügykezelési nyelvek különféleségének behozatala mögött politikai czélok rejlenek; czélok, melyeknek titkos szentélye a kormányzati önállóság, tehát államterületi különválás, mely végelemzésében teljes elszakadást tartalmaz.

Ugyanazon okból az országnak nemzetiségi területekre való felosztása sem engedhető meg, mert a czél itt is ugyanaz, mint a különmemű hivatalos nyelvek behozatalának sürgetésénél.

Mi nem hiszszük, hogy Magyarországon találkoznék gondolkodó ember, ki az ily vágyaknak tért nyitni ohajtana, s azért nem is hiszszük, hogy valaki, a ki hazafiságának teljes öntudatával bír, a hivatalos ügykezelési nyelvek különfélesége mellett buzgólkodhatnék.

Nem is kívánja azt a különféle ajku, de hazafiasan gondolkozó honpolgárok zöme, csak azok, a kiknek politikai céljai a közös haza határain kívül terjeszkednek.

* * *

A másik tekintet, mely bennünket észrevételeinknél vezett, a hivatalos kormányzat könnyüségének és az ügykezelés gyors menetének szüksége.

Nem szólunk itt a falusi községekről, sem a kisebb városokról, hol a hivatalos teendők amogy is többnyire élő szóval végeztetnek el, és a melyeknél csak kevés írásbeli teendő van. Az ily községekben vagy városokban nem is létezik a nyelvek oly nagy különfélesége; azért ezeknél a házi ügyek kezelése, a mi az írásbeli munkákat illeti, nagyon egyszerű. Az ily községek belügyeinél azon elv alkalmazása, hogy a felek beadványait saját anyanyelvükön tehessek, nem tesz semmi akadályt.

Vegyük azonban fontolóra ezen elvnek alkalmazását a törvényhatóságoknál, vagy a mi több, az országos hatóságoknál, melyeknél az írásbeli munkák kiterjedtebbek. Azon elvnek, hogy a felek beadványaikat a hatósághoz saját anyanyelvükön terjeszthessék elő, vagy az a célja, hogy ugyanazon nyelven történjenek a hivatalos tárgyalások, mint szintén a hivatalos kiadványok, értesítések, végzések, határozatok és ítéletek is, vagy pedig nem. Ha nem, akkor a félnek abból csak igen kevés haszna lesz, ha beadványa felett más nyelven fog folyni a tárgyalás, és a végzést is más nyelven kapja ki, mert ezen esetben az egész tárgyalás folyamáról és eredményéről „ex supposito“ nem lesz tudomása.

Ha ellenben a tulajdon anyanyelven szerkesztett hivatalos beadványoknak az a célja, hogy fölöttük a hivatalos tárgyalás és ennek eredményéről a hivatalos értesítés is ugyanazon nyelven történjék, az által a hivatalos ügykezelés annyira megnehezítettnek és bebonyolítottatnék, hogy az sem a közjónak, sem pedig a feleknek javára nem volna. Az albizottsági törvényjavaslat ugyan csak a közgyűlések jegyzőkönyvéről és a bead-

ványokról szól; miután azonban tudjuk, hogy a nemzetiség-hősök ezzel be nem elégsznek, azért szükségesnek tartjuk e tárgyról kissé behatóbban értekezni.

Az olyan minden nyelvű hivatalos ügykezelésnél az igatától kezdve — mert akkor a jegyzőkönyvnek sem lehetne csupán egy nyelven vezetett, miután a feleknek jogukban áll a jegyzőkönyvbe igtatásról is kivonatot kikérni — egész a kiadóiig valamennyi tisztviselőnek a hivatalos irományokat majd ezen, majd azon nyelven kellene szerkesztenie; s ámbár ebből nagyon tarka quodlibet kerülne ki, mindamellett ez még magában véve nem lenne oly nagy szerencsétlenség. Hogyan azonban az oly ügydarabokkal, melyek különféle nyelveken volnának szerkesztve, melyek azonban ugyanegy tárgya vonatkoznak és egymással összeköttetésben állanak? — Az ily ügydaraboknál az írásbeli hivatalos tárgyalásnak mindannyi beadvány nyelvén kellene vitetnie, tehát egy helyett három-négy nyelven. Vegye már most kiki fontolóra, vajjon ez által az ügykezelés könnyű és gyors menete nem szenvedne-e hátrányt? — Azonban menjünk tovább. — Kevés megye van melyben legalább három nyelv ne uralkodnék, sokban pedig négy nyelv is; miután a beadványokra nézve a törvényjavaslatban föltett elv úgy szól, hogy minden fél jogosítva van a törvényhatóságokhoz, sőt az országos hatóságokhoz intézett beadványaiban is tulajdon anyanyelvét használni, ennél fogva úgy az országos-, valamint a törvényhatóságoknak el kellene készülvén lenniök arra, hogy minden nyelvű beadványokat elfogadni s ugyanazon nyelveken a tárgyalást is vinni kénytelenek volnának.

Tudjuk pedig, hogy bár nálunk sok ember van, ki három nyelvet is tud, mindazáltal még sincs igen sok olyan, a ki mind a három nyelven írni is tudna, és még kevésbé lehet válogatni olyanokban, a kik három nyelv tudása mellett a hivatalra különben is alkalmasok lennének. Még kevesebben vannak olyanok, a kik a hazában uralkodó valamennyi nyelvnek írásbeli is kellő birtokában lennének.

Tanult embereinknek nyelvi jártassága pedig jobbára rendszeren csak két nyelvre szorítkozik.

Fontoljuk meg már most, vajjon egy, több tagból álló törvényhatóság, különösen törvénykezési ügyekben, hozhatna-e kellő és törvényes határozatot vagy ítéletet, ha az illető tagok a tárgyalási nyelvet nem értene? Vajjon lehetne-e a hivatalos ügykezelést összhangzóan vinni, ha ez több nyelven vitetnék, melyeket azonban nem mindannyi tisztviselő értene, e szerint hivatalos teendőiket egymásnak tolmácsolni kénytelenek volnának? Vajjon ez által a kormányzat biztos és gyors menete nem volna-e akadályoztatva? És ha valamely hivatalos cselekvélynél oly tisztviselőnek kellene részt venni, a ki a tárgyalási nyelvet nem értene, vajjon lehetne-e kötelezni arra, hogy az illető határozatot vagy ítéletet alá írja? Ha pedig hivatalos állásánál fogva ezt még is tennie kellene, vajjon lehetne-e őt szükség esetében felelősségre vonni?

Hogy valamely törvényhatóság, határozatai hozatalánál, csupán egyes előadók (referensek) információja után induljon, ezt jog- és törvényszerű eljárásnak bizonyára senki sem ismerhetné el.

Végtéje pedig, hogyan lehetnének az egyes hatóságok igazgató főnökei, alárendeltjeiknek ily polyglott munkáiért felelősek, és hogyan tarthatnák ily szervezet mellett az ügykezelést jó rendben, ha az illető valamennyi nyelvet nem értene?

Látni ebből, hogy a több nyelvű hivatalos ügykezelés alkalmazása a felelősség elvébe is ütközik.

* * *

A harmadik tekintet, melyet az országgyűlési albizottság törvényjavaslatának megítélésénél szemünk előtt tartottunk, az országnak és az ország népének a fölösleges kiadásoktól és terlektől megkímélése volt.

A nyelvek többféleségének a hivatalos ügykezelésnél csak azon következése lehetne, hogy a hivatalnokok számának kétszeresen, vagy talán azon fölül is még kellene szaporíttatnia, és még is a nélkül, hogy a hatóság feje képes lenne alárendeltjeinek munkájáért a felelősséget magára vállalni.

A mi, jobb jövőbe helyezett egész reményünk azon alapszik, hogy a felelősségi és takarékos kormányzási rendszer behozatala következtében a közterhek meg fognak kisebbedni, vagy ha ez nem is, legalább az ország jövedelmeinek gyümölcsöző vállalatok, új jövedelmi és kereseti kútforrások nyitására való fordítása által sikerülend a jelenlegi terheket eltűrhetőkké tenni. Ez az ország összes népének legbuzgóbb óhajta.

Ha már most az országban divatozó nyelvek abszolút egyenjogúságának elve a hivatalos ügykezelésnél behozatnék, akkor a hivatalos személyzetnek a törvényhatóságoknál úgy, mint az országos hatóságoknál is, tetemesen meg kellene szaporíttatnia, minek következése az lenne, hogy sok hivatalra vágyó alkalmazást nyerne ugyan, hanem az ország köznépeinek rovására. Az oly. kormányzati szervezetnél a közterhek nem hogy megkisebbednének, hanem inkább megnagyobbódnának. Kérdjük pedig: mire való lenne az? Vajjon az egyes feleknek nem elég, ha a hivatalos bárminemű irományokat hiteles fordításban, az általuk kívánt nyelven kikaphatják, a nélkül, hogy az által a hivatalos ügykezelés hátráltatva vagy zavartatva volna? Kérdjük: minek volna az, a törvényhatóságok közgyűléseinek jegyzőkönyvét az állami s illetőleg a törvényhatósági hivatalos nyelven kívül még más nyelven is vinni, ha bármely fél annak kivonatait hiteles fordításban saját anyanyelvén kikaphatja?

A felek, nemzetiségi szempontból, nem kívánhatnak többet, mint hogy a nyilvános ügyek, valamint magán-ügyeik állásáról és menetéről maguknak hiteles tudomást szerezhessenek; ezt pedig teljesen el lehet érni hiteles fordítások által. Ez — nézetünk szerint — az egyetlen méltányos mód, a nemzetiségi jogegyenlőség kívánalmainak eleget tenni; mert ha mindjárt a törvényhatóságok jegyzőkönyvei bizonyos anyanyelveken vezetnének is, és ha a beadványokat tulajdon anyanyelven lehetne is szerkeszteni, ha azonban a hivatalos tárgyalás nem ugyanazon nyelven történnék, úgy a nemzetiségi jogegyenlőség elve még sem volna gyakorlatilag érvényesítve. Hogy az egyes hatóságoknál, a mennyiben a szükség megkívánja, hiteles for-

ditók alkalmaztassanak, ezt lehetségesnek, sőt méltányosnak is tartjuk; hogy ellenben a hivatalos ügykezelés több nyelven vitessék, s e miatt az ország, vagy az illető municipiumok kétszeres, vagy talán annál is nagyobb költségekkel terheltessenek, azt sem hasznosnak, sem pedig méltányosnak nem tartjuk.

Mi hasznunk is lenne abból, ha a hivatalos ügykezelés több nyelven vitetnék, annak rovására pedig kétszeres adót — t. i. a nagyobb számú hivatalnokok tartására — fizetnünk kellene? — A remélt könnyebbités helyett az által csak nagyobb terhek hárulnának reánk!

Különben pedig, ha már a nemzetiségi czélokra áldozatot hozni kell, vajjon nem czélszerűbb, s nem inkább maguk az egyes nemzetiségek érdekében álló-e, az ily áldozatokat valóban nemzetiségi czélokra, mintsem a nagyobb számú hivatalnokok tartására fordítani?

A negyedik szempont, mely a kérdés alatt lévő törvényjavaslat megítélésénél vezetett: az ország bel- és külbiztonságának megőrzése s e szerint az államkormány felügyeleti jogának fenntartása mellett, a külön nemzetiségek szabad fejlődhetési engedményének szüksége volt; továbbá irányadóul vettük az igazságos mérték megtartásának követelményét valamennyi nemzetiség irányában.

Itt azon kérdés merül föl: vajjon az államkormány hivatva van-e a nemzetiségi ügyek közvetlen igazgatására, vagy sem?

Mi, részünkről, azon véleményben vagyunk, hogy — nincs.

Az államkormány hivatása — a mi nézetünk szerint — csupán az, hogy az állam bel- és kül biztonsága felett őrkdjék, a nemzetiségi ügyek közvetlen igazgatása azonban nem tartozik jogköréhez. Erre — a mi véleményünk szerint — más közegek vannak hivatva.

Vajjon például az államkormány hivatásához tartozik-e, egy bizonyos nemzetiség ügyeit intézni és igazgatni? És vajjon ez hivatva van-e az egyes nemzetiségek vitás belügyeibe avat-

kozni, míg azok a törvényesség terét át nem lépik, vagy pedig az államhatóság közbenjárását igénybe nem veszik? Mi azt tartjuk, hogy az nem az államkormány hivatása.

A mi nézetünk szerint, hadd igazgassák az egyes nemzetiségek saját ügyeiket, a hogy legjobban tudják; hadd intézzék viszályos ügyeiket egymás között, a mint legjobban lehet; csak ne lépjenek ki a törvényes kerékvágásból, mert ez esetben az államkormánynak már joga van ellenök föllépni és őket a törvényes útra visszatéríteni. Valami hatóságnak azonban mindenestre lenni kell, mely úgy az egyes nemzetiségek tulajdon belügyeit, valamint a különféle nemzetiségek egymás közti vitás kérdéseit elintézza.

Mi e tekintetben, hogy t. i. a nemzetiségi ügyek mily hatósági közegek által lennének intézendők? — nagy hasonlóságot találunk a vallás és nemzetiségi felekezetek között. Mind a kettő, a vallás úgy, mint a nemzetiség, mint ilyen, alapjában és lényegében az állam-politika terén kívül esik, és így az államkormányzati hatóság illetékességének körén kívül is. Tudjuk, mily véres, századokra terjedő harcok keletkeztek abból, hogy az állam, vagy is a kormány magának tulajdonította a vallás-felekezeti ügyek igazgatásának jogát.

S vajjon mikor és mi által szüntek meg ezen harcok? — Akkor és az által, midőn az államhatalom lemondott a jogról, a vallásfelekezeti ügyekbe avatkozni.

Az egyházi autonomia, vagy is az egyház saját belügyeiben való önkormányzati jogának kimondásával azonnal megszüntek a vallásért folytatott elkeseredett harcok, és a vallásfelekezeti-ség kérdése, legalább a fő elvet illetőleg, meg lőn oldva.

Így áll, nézetünk szerint a nemzetiségi szabadság kérdése is. A meddig az államhatalom, vagy is a kormány magának fogja tulajdonítani a jogot, a nemzetiségi ügyekbe hivatlanul avatkozni; a meddig magának fogja követelni a jogot, az egyes nemzetiségek ügyeit, vagy a külön nemzetiségeket egymás között intézni, addig — meggyőződésünk szerint — a nemzetiségi viszályt illetőleg nem lesz a béke helyreállítva. A nemzetiségi ügyek épen úgy, mint a vallásfelekezetiék, külön, tulajdon

hatóságot igényelnek, egy, az államhatalomtól külön álló forumot.

Az egyházi ügyek külön egyházi hatóságok által intézettek; nem látjuk át, miért ne intézethetnének hasonló módon, külön nemzetiségi hatóságok által a nemzetiségi ügyek is?

Mi ezt a módot itéljük legtermészetesebbnek a nemzeti ségi kérdés megoldására.

Az egyes egyházfelekezetek püspökségek, superintendensségek, patriarchatusok stb. által kormányoztatnak; miért ne lehetnének az egyes nemzetiségi felekezeteknek is saját nemzeti előljáráságaik, vagy is külön nemzeti hatóságaik?

Az államkormány felügyeleti joga a mellett érintetlenül maradna, sőt maradnia is kellene, valamint megvan az az egyházi hatóságok irányában is; a különbség az eddigi és a jövő állapot között csak az volna, hogy a midőn eddig az államkormány magának tulajdonította a jogot, az egyes nemzetiségek tulajdon bel- és ügyszólván házi ügyeibe is avatkozni, a jövőben nemzetiségi ügyekben csak akkor lépne fel, ha ezek saját körükön, az általános törvény korlátain kívül akarnának terjeszkedni, vagy pedig akkor, ha vitás kérdéseikben maguk között az államkormány döntő ítéletét kikérnék.

A mi indítványunk az itt kimondott eszme kivitelére nézve ez volna:

Alakíttassanak minden nemzetiség számára külön, tulajdon nemzeti előljáróságok, akár „nemzeti hatóságok“, vagy „nemzeti igazgatóságok“, „nemzeti igazgató tanácsok“, vagy más nevezet alatt, a mely a dolog természetének leginkább megfelelne.

Minden, mint olyannak elismert nemzetiségnek lenne tehát saját, tulajdon nemzeti hatósága, mely az illető nemzetiség tulajdon ügyeit igazgatná, és azt egyszersmind a más nemzetiségekkel való érintkezésben, úgyszintén az államkormány irányában képviselné.

Minden oly külön nemzeti hatóság vagy nemzeti igazgató tanács bizonyos számú, időről időre megújítandó tagokból állna, kiknek felét, választási összeírás alapján és bizonyos quali-

ficatio felállítása mellett, maguk az illető nemzetiséghez tartozó honpolgárok választanák, vagy közvetlen választás útján a nemzeti közgyűléseken, vagy pedig közvetve az e célból küldendő meghatalmazottak útján; a másik felét, úgyszintén az elnököt, a kormány nevezné ki.

A választók, valamint a választhatók qualificatióját, úgyszintén a választás módját első esetben az ezen célból összehívandó és mindenik nemzetiség bizalmi férfjaiból álló értekezlet meghallgatása után az államkormány határozná meg; a nemzeti igazgató tanácsok megtörtént szervezése után pedig határozódnának a felett az egyes nemzetiségek közgyűlései.

A nemzeti igazgató tanácsok hivatva volnának, az illető nemzetiség tulajdon ügyeit, a nemzeti közgyűlések határozatai szerint intézni, mely utóbbiak időről-időre az államkormány küldöttei jelenlétében tartatnának meg.

Saját kebelükben az igazgató tanácsok határozódnának általános szavazati többséggel. Egyenlő számú szavazatok esetében az elnök szava lenne döntő. Az igazgató tanácsok ülései nyilvánosak volnának és a kormánynak fenntartva lenne a jog, azokban meghatalmazott küldöttek által magát képviseltetni.

Az egyes nemzetiségek és ezeknek igazgató tanácsai között felmerülhető viszályos kérdések kiegyenlítésére egy általános, központi országos nemzeti igazgató tanács volna hivatva, mely minden nemzetiség részéről bizonyos egyenlő számú tagokból állana, akkép, hogy ezeknek felét maguk az illető nemzetiségek ugyanazon, fentebb eloadott módon, a külön nemzeti tanácsok tagjaival egyidejűleg választanák, másik felét pedig, az elnökkel együtt, az államkormány nevezné ki.

Ezen központi igazgató tanács határozná általános szavazat többséggel; egyenlő számú szavazat esetében pedig nem az elnököt — a ki szavazati joggal nem birna — hanem az államkormányt illetné az eldöntési jog.

Az egyes nemzetiségeknek egyébiránt szabadságukra hagyatnék, a más nemzetiségekkel való vitás kérdésekben az államkormányhoz közvetlenül is folyamodni, mely utóbbi a maga részéről jogosult lenne vagy a nemzetiségi központi igazgató

tanács előleges meghallgatása után, vagy pedig a nélkül is határozatot hozhatni.

A központi igazgató tanács ülései szintén nyilvánosak volnának, s az államkormányának joga lenne, magát azokban megbízott kiküldöttek által képviseltetni.

Minden nemzetiségi ügy, tehát a nemzeti intézetek, egyletek stb. igazgatása is, közvetlenül az egyes, külön nemzeti igazgató tanácsokhoz, illetőleg pedig a központi igazgató tanácshoz tartoznék, a mennyiben a nemzetiségi felek nem közvetlenül az államkormányhoz folyamodnának; ez eset kivételével az államkormány csak az ellenőrzési jogot gyakorolná, ez utóbbit egyébiránt, az egyes nemzeti egyletek, intézetek stb. működését illetőleg, közvetlenül is.

A központi igazgató tanács úgy, valamint az egyes külön nemzeti igazgató tanácsok is, az államkormányval, valamint általában a közigazgatási és törvénykezési hatóságokkal való írásbeli érintkezéseknél kötelesek lennének az állam hivatalos nyelvét használni, s ez utóbbiak kötelezve lennének, jegyzőkönyveiket és működésükről szóló jelentéseiket az államkormányának, ennek nyelvén, illetőleg fordításban fölterjeszteni. Ugyanily kötelezettségük lenne a nyilvános intézeteknek, egyleteknek stb. is, melyek működésükről való jelentéseiket, úgyszintén vagyoni állásukról való számadásaikat az államkormányának, az illető nemzeti igazgató tanács útján fölterjeszteni. A központi igazgató tanács belügykezelési nyelve a magyar lenne, az egyes nemzeti igazgató tanácsokkal azonban ezek nyelvén közlekednék. Ez utóbbiaknak egymásközi közlekedési nyelve az általuk használt nyelvek egyike lehetne, az t. i., melyben kölcsönösen megegyeznének; megnevegyezés esetében a magyar volna a közvetítő nyelv.

A külön nemzeti igazgató tanácsok jogköréhez tartoznék az államtól nyert segélypénzek szétosztása és kezelése is, az illető nemzeti gyűlések határozatai értelmében.

Ugyanezen egyes igazgató tanácsok jogköréhez tartoznék az egyes nemzetiségi tagok irányában a fegyelmi eljárás is, nemzetiség-tagsági tekintetben, így például egyes tagoknak

a nemzetiség kebeléből való kizárása; ellenben egész egyletek, testületek és intézetek fegyelmi megbüntetése vagy a nemzetiség kebeléből való kizárása, az illető nemzetiségi gyűléseknek maradna fenntartva; végre a foganat-vételi hatalom, ha azt a szükség megkívánná, mindig a politikai hatóságot illetné, ki arra egyszersmind kötelezve volna.

A nemzeti tanácsok fenntartásának költségeit feliben az országos pénztár, másik feliben pedig az illető nemzetiség tagjai viselnék, azok, a kik, mint olyanok, magukat az illető nemzetiség kebelébe beiratnák.

Minden állampolgárnak szabadságában állana, az egyik vagy másik nemzetiséghez csatlakozni, a nélkül, hogy különben valaki azon jogában, általános állampolgári minőségében is megmaradhatni, korlátoztatnék.

A nemzetiség tere ez által egészen szabadon volna hagyva, s a nemzetiségi ügyekben részt venni jogosítva csak az volna, a ki valamely nemzetiség kebelébe önkényt belépne.

A nemzeti igazgató tanácsoknak a többek közt azon morális haszna is volna, hogy az által tisztességes működési tér nyílne oly egyéneknek, a kik a nemzetiségi fejlődés iránt nagyobb mértékben érdekeltetnek.

A nemzeti igazgató tanácsok volnának tehát a közvetítő közegek az egyes nemzetiség és az államkormány között; ők igazgatnák közvetlenül az egyes nemzetiségek ügyeit, az államkormánynak pedig megmaradna a fölügyeleti, és megkeresés esetében a határozási jog is.

* * *

Megjegyeztük fentebb, hogy az országgyűlési albizottság javaslata a többi között azon hiányban is szenved, hogy nem nevezi meg azon nemzetiségeket, melyek hazánkban önálló és nyilvános nemzetiségi szereplésre jogosítvák. E kérdést pedig nem lehet megoldás nélkül hagyni, mert azt csak senki sem találhatná helyesnek, hogy oly nemzetiségi töredékek is — melyeknek száma pedig hazánkban igen nagy — tartsanak arra igényt, melyeket az épenséggel meg nem illet.

Mi úgy vélekedünk, hogy a nyilvános nemzetiségi szereplés csak a nagyobb zömű nemzetiségeket illeti meg, s e tekintetben bizonyos korlát állítandó föl, mely az ilyen nyilvános nemzetiségi szereplésnek jövőre nézve is határt szabjon.

Hogy melyek legyenek azon nemzetiségek, melyek hazánkban a nyilvános szereplésre jogosultaknak tekintendők, részünkről azt tartjuk, hogy ezek sora Magyar- és Erdélyországban a magyar, német, szerb, román, tót és ruthén ajkuakra szorítkozik.

* * *

Említettük továbbá, hogy az albizottsági törvényjavaslat nem foglal magában semmi határozatot az idegenek, mint olyanok irányában. A törvényjavaslat csak a honosított állampolgárokról szól. Pedig szükséges az idegenek jogait is, nemzetiségi tekintetben szabályozni. Itt azon kérdés merül föl, vajjon az idegenek, kik az országban divatozó valamelyik nyelvet beszélnek, hatóságokkal való érintkezésükben saját nyelvüket használhatják-e ott, hol az jogosult nyelv?

Mi azt hisszük, hogy ez ellen nem lehetne akadály. Ellenben szükségesnek látnók a törvény abbeli világos intézkedését, hogy az idegenek bárminemű nemzeti egyleteknél, intézeteknél, nemzeti gyűléseknél a tagságtól, s általában a nemzetiségi mozgalmakban minden résztvevéstől szigorúan eltiltva legyenek. Óhajtánók ennél fogva, hogy az idegenek sem valamely nemzeti egylet vagy társulat tagjai, sem pedig az ilyenemű intézeteknek akár alapító, akár rendes, akár levelező, akár pedig tiszteletbeli vagy rendkívüli tagjai ne lehessenek, valamint más részről azt is kívánók, hogy az olyan egyletek és intézetek semmi idegen kézből segélyezést vagy adományt elfogadni föl jogosítva ne legyenek, kivéve ha e részben minden egyes esetben az államkormány beleegyezését adná. Továbbá az iránt is kívánók a törvény intézkedését, hogy az egyes egyletek, intézetek stb. más külföldi egyletekkel, intézetekkel, valamint egyesekkel való közlekedési joga, akár irodalmi, vagy tudományos, művészeti s általában szellemi, akár pedig más tekintetben határozottan szabályozva s a kormány jóváhagyásától föltételezve lenne

A mi a törvény elleni kihágásokat illeti, azon véleményben vagyunk, hogy az azokra való büntetés kiszabása nélkül a törvény hatálya nem is volna fenntartható. A nemzetiségi izgatások azt még különösen is szükségessé teszik.

Másutt például, hol nemzetiségi vizállyok nem léteznek, a nemzetiség miatti megsértés, gúnyos elnevezés, meggyalázás stb. csak közönséges kihágást képez; nálunk az ilyen kihágási ténynek fontosabb következményei is lehetnek. Szükséges továbbá, hogy az egyes nemzeti egyletek, intézetek, működési jogkörük átlépésében megakadályoztassanak, mire nézve szintén a törvény szigora szükséges.

Ez alkalommal egyuttal arra is figyelmeztetünk, hogy célszerűnek vélnők azon kérdés eldöntését is, vajjon és mennyiben illetné meg az egyes nemzeti egyleteket, intézeteket stb. a körözvény útján közlekedési és eszmecserejog, mint az például a megyéknél szokásban van.

Mi, részünkről, nem akarjuk ezen jogot az egyletektől, intézetektől elvonni; ellenben szükségesnek véljük, hogy annak gyakorlása minden egyes esetben az államkormány, illetőleg a politikai hatóságok jóváhagyásától függne.

* * *

Végre szükségesnek tartjuk a nemzeti zászlók használatának szabályozását.

A kérdés az: vajjon megilleti-e az egyes nemzetiségeket a jog, tulajdon nemzeti zászlókat és jelvényeiket használni, és mennyiben?

Nézetünk szerint, míg valamilyen nemzetiség, a törvényesség kerékvágásában mozog, tulajdon jelvényeinek használata által, kizárólag a nemzetiségi működés terén, az állam biztonságát nem veszélyezteti.

A nemzeti zászlók használata Magyarországon különféle alkalmaknál eddig sem volt megtiltva. Azonban e kérdésnek szabályoztatnia kell, nehogy valami összeütközésekre szolgál-tasson okot.

Nézetünk szerint a nemzeti zászlók és jelvények haszná-

latának — nem értve itt az ország zászlóját és jelvényeit — csupán a nemzetiség élet terére kellene szorítkoznia; e szerint a külön nemzeti zászlóknak semminemű politikai cselekvényeknél, semminemű választásoknál vagy politikai gyülekezeteknél nincs helye. Úgyszintén nincs azoknak helye a társadalmi nyilvános élet terén sem, tehát semminemű nyilvános mulatságoknál vagy ilyenemű ünnepélyeknél sem; ez utóbbi tekintetben azonban, hatósági engedély s az országos jelvények egyuttali alkalmazása mellett, szabadabb tér is volna engedhető.

A tulajdonképeni nemzeti nyilvános cselekvényeknél vagy ünnepélyeknél a tulajdon nemzeti zászlók használatát helyén lenni véljük, hacsak valami különös, a közbiztonságot fenyegető okok nem akadályoztatnák. E tekintetben is a politikai hatóságokat illetné meg a döntő szó.

A nemzeti zászlók használatának továbbá rendesen csak helyi ünnepélyes alkalmak- és cselekvényekre kellene szorítkoznia, nehogy a nemzeti körmenetek által más községekbe, ezeknek biztonsága és békeje veszélyeztessék.

A nyilvános nemzeti épületeken a tulajdon nemzeti zászlók kitézésénél azon szabályt vélnők czélszerűnek, hogy a külön nemzeti zászlók csak az ország zászlója, ez utóbbinak első rangú helyen és minőségben alkalmazása mellett, lennének használandók.

Hátra volna még észrevételeinknek törvényjavaslat alakjában való formulázása.

E tisztelet azonban, miután arra hivatva nem vagyunk, az országos képviselőre, illetőleg annak nemzetiségi bizottmányára és az államkormányra bizzuk, a mennyiben nézeteinket a haza érdekében netalán figyelemre méltatni jónak tartanák.

Jelszavunk, melylyel értekezésünket bezárjuk, s melynek fonalán a sokat hánytorgatott nemzetiségi kérdés természetesen megoldását elérhetőknek véljük:

„Nemzetiségi autonómia!“
 azaz: elválasztása a nemzetiségi ügyeknek az állam ügyeitől

